

NOTULEN VAN DE BUITENGEWONE CONFERENTIE GEHOUDEN TE TOBELO VAN 10-20
OCTOBER 1905

Aanwezig zijn de broeders Hueting, van Baarda en Ellen. Br. Voorham wordt verwacht, maar is nog afwezig; de voorzitter stelt voor zonder hem te beginnen waarmede de beide anderen instemmen. De voorzitter opent de vergadering met gebed. Daarna wordt de agenda vastgesteld en daarop gebracht:

A. Ingekomen stukken

1. Brief van het hoofdbestuur dd.19 augustus 1905.
2. Brieven van de heren Langevoort; A.Kruyt; P.Ponlig en C.Schroder, over een baas voor de ambachtschool.
3. Schrijven van Br. Maan te Tentena.
4. Brieven van de spaarbank te Makassar.
5. Schrijven van H.R. Halauwet.
6. Schrijven van Ruhlesi
7. Schrijven van de heer J.R.Kok.
8. Missives van de Civiel Gezaghebber, de Heer J. de Jong.

B. Bespreking omtrent de te nemen maatregelen voor de in 1906 verwacht wordende broeders.

C. Verslag van het bezoek van br. Ellen aan de Toegoetils.

D. Huisbouw voor br. Ellen.

E. Maatregelen te nemen omtrent de afdeling Sidangoli, als br. Fortgens onverhoopt niet terugkeert.

F. Regeling van de met de hoofden en goeroes te houden vergadering.

BRIEF VAN HET HOOFDBESTUUR.

Deze brief wordt gelezen en er wordt besloten voor de afloop van de Conferentie aan het Hoofdbestuur te antwoorden, en voor te stellen om alle gelden voor de br. op Halmahera te zenden aan de Algemeen Penningmeester.

BAAS VOOR DE AMBACHTSCHOOL.

Volgens opdracht van de conferentie heeft de voorzitter geschreven aan de heren Langevoort te Tondano, A.Kruyt te Modjowarno, P.Ponlig te Si-Antar, Toba Sumatra en C.Schröder te Ambon om te informeren of een der heren ons ook zou kunnen helpen aan een baas voor een ambachtschool (voorlopig alleen timmerschool) Van alle heren was een vriendelijk antwoord ontvangen. Hun brieven worden voorgelezen. De Heren Langevoort en Ponlig vroegen nadere inlichtingen, br. Kruyt durfde niet op zich te nemen een Javaan te zenden, en stelde voor jongelui van Halmahera naar Modjowarno te zenden en daar opgeleid te worden; de Heer Schröder had na veel navraag een baasje gevonden, dat hij meende wel geschikt te zullen zijn; daarenboven stelde men niet te hoge eisen; als baas verdiende hij als hij werk had fl. 1.- daags; hij wilde dus tegen een traktement van fl. 30,- per maand naar hier overkomen. Na overweging van het voorgelezene werd besloten de heren voor hun vriendelijke antwoorden te bedanken en br. Schröder te verzoeken de bedoelde baas over te laten komen op kosten van de zending hier, om kennis te maken en met hem te spreken.

SCHRIJVEN VAN BROEDER MAAN TE TANETA

Op de conferentie in mei had de voorzitter op zich genomen, aan de brs. Storm en Maan te schrijven, ten einde te informeren of zij in de gelegenheid waren ons met door hen voor het werk opgelegde krachten te hulp te komen, daar br. Voorham toen meende behoefte te hebben aan verscheidene nieuwe goeroes en er plannen waren besproken om eerlang de zending uit te breiden naar het binnenland van Kau, waarvan de Toegotee en Pagu stammen verzoeken om goeroes waren binnen gekomen. Van br. Storm was geen antwoord ontvangen, waarschijnlijk was hij reeds op reis naar Holland. Br. Maan's brief werd voorgelezen: hij berichtte ons dat hij telegrafisch bericht had ontvangen dat de zending op Zuid Celebes werd opgeheven en hem vergunning was verleend met vrouw en kinderen naar Holland te komen met verlof. Door zijn vertrek kwamen vrij: een goeroe en 4 kwekelingen, van wie 3 examen hadden gedaan en daardoor een toelating hadden verkregen om als kwekeling in de school dienst te doen. De voorzitter had hem indertijd geantwoord, dat deze 5 personen ons zeer welkom zouden zijn: ze konden eerst met verlof naar Ambon om daarna met de boot van oktober naar Tobelo te komen. Ze waren nu reeds gearriveerd.

BRIEVEN VAN DE SPAARBANK TE MENADO

De voorzitter was op de conferentie in mei ook opgedragen zich in verbinding te stellen met de Spaarbank te Menado, om te informeren of de zendingen van Halmahera, ook als gedelegeerden van die Spaarbank konden optreden voor inlagen op die Spaarbank. Er waren brieven gewisseld met genoemde spaarbank. Twee antwoorden lagen ter tafel. Uit het eerste schrijven bleek dat gemelde spaarbank alleen werkt in de residentie Menado, zodat zij geen gedelegeerden op Halmahera kon aanstellen. Zij zond ons spaarbankboekjes en statuten om ons in te lichten en raadde ons aan hier een eigen spaarbank op te richten. In het tweede schrijven opende zij een zijwegje om ons in staat te stellen van hare bank gebruik te maken; we zouden dan zelf spaarbankboekjes uit moeten geven, en de gelden verzamelen die ingeschreven worden en dan voor onze persoon tot het bedrag dat wij zouden verzamelen, inleggers kunnen worden in hun spaarbank. Op die manier zouden wij dan eigenlijk toch ook moeten overgaan tot het oprichten van een eigen spaarbank. Maar daar wij uit het jaarverslag van Menado zagen dat zij zelf nog maar een zeer geringe rente kon geven, zouden wij bij allerlei onkosten, die nog zouden komen op heen en weer zenden van gelden naar Menado, aan inleggers bijna in het geheel geen rente kunnen geven. Uit een verslag dat de voorzitter in zijn bezit had van de Spaarbank van Makassar bleek dat deze Spaarbank, door groter aantal inleggers voordeliger kan werken, zodat er gemiddeld 5% door haar werd uitgekeerd. Na veel heen en weer gepraat werd in beginsel besloten tot het oprichten van een eigen spaarbank en werd br. van Baarda opgedragen voorbereidende stappen tot dat einde te doen, zich in verbinding te stellen met de spaarbank te Makassar, van haar te verzoeken een exemplaar van haar statuten en spaarbankboekjes, bij haar te informeren of gelden te verzamelen bij haar zouden kunnen ingelegd worden ook tot een bedrag boven de fl. 6000,- (gewone inleggers kunnen op die spaarbank geen hoger bedrag hebben staan); zien te komen tot een commissie van toezicht en daarvoor ook de Civiele Commandant te polsen of hij bereid zou zijn daar in zitting te nemen; conceptstatuten op te maken, die ter beoordeling aan het Hoofdbestuur op te zenden, en op de eerstkomende conferentie in mei 1906 verslag uit te brengen van de uitslag van al deze handelingen.

BRIEF VAN DE GEWEZEN GOEROE H.R. HALAUWET

Deze goeroe, indertijd in het Tobelose op de post Patja, was ontslagen geworden wegens ongeoorloofde handelingen met een schoolmeisje. Daarna is hij klerk geweest bij de Controleur, en is nu schrijver bij de opiumpacht te Ternate, waar hij een goed inkomen en goede vooruitzichten heeft. Hij gevoelt zich echter niet thuis in zijn omgeving en wilde gaarne weer goeroe worden. Om zijn verleden meende de conferentie evenwel zijn verzoek van de hand te moeten wijzen, hetgeen hem zou bericht worden.

SCHRIJVEN VAN BR. R. KOK

De hulpprediker KOK berichtte ons dat de persoon van R. Supusepa, die een jaar geleden voor de conferentie van hulppredikers te Ambon examen heeft afgelegd, zich bij hem heeft gemeld omdat hij nog niet geplaatst kan worden in het Ambonse en zich bereid verklaard had naar Halmahera te willen gaan. Hij (Kok) meende dat het een geschikt persoon was. Werd besloten br. Kok dank te zeggen voor zijn aanbod en dat aan te nemen, daar in Br. Ellen's afdelingen wel emploi voor een goeroe was.

MISSIVES VAN DE CIVIEL GEZAGHEBBER

1. Een beleefde afwijzing van de uitnodiging door de voorzitter om deel te nemen als gast aan onze vergadering met de hoofden. Hij meende dat dan de besluiten daar te nemen de schijn zouden hebben van hem te zijn uitgegaan, hetgeen hij wilde vermijden.
 2. Mededeling van een ingekomen schrijven van de Directeur van B.B waarin er wordt aangedrongen dat medicijnen van het Gouvernement niet te ruim worden aangevraagd en dat op de verstrekking aan de bevolking door de aanvragers zelf het oog zal moeten worden gehouden, men geve de medicijnen niet aan kamponghoofden ter verstrekking opdat deze hoofden ze zonder enige controle kunnen uitdelen.
 3. Een schrijven dat defecte Instrumenten van het Gouvernement als medische of chirurgische instrumenten kunnen worden opgezonden tot reparatie.
- De drie missives worden voor kennisgeving aangenomen.

NIEUWE BROEDERS IN 1906

Daar we nog niets bestemds weten aangaande te komen brs. kan eigenlijk aangaande hen niets bepaald worden, en worden dus die overwegingen uitgesteld tot de conferentie in mei 1906. Evenwel is het openbaar dat er zes broeders nodig zullen zijn: 1 voor Sidangoli, 1 voor Loda, 1 voor Weda, 1 voor Morotai, 1 voor het binnenland van Kau en 1 ter vervanging van de voorzitter, wanneer het aangevraagde verlof wordt verleend.

VERSLAG VAN HET BEZOEK VAN BR. ELLEN AAN DE TOEGOETILS

Ter conferentie in mei jl. was br. Ellen opgedragen te trachten in contact te komen met de Modoles, die altijd door de Toegoetil en Papu stammen werden uitgemaakt voor sterke tegenstanders van een zending in het binnenland. Br. Ellen was echter niet tot de Modole's gekomen, doch had slechts de dichter bij de kust wonende Toegoetils bereikt, van welke stam hij 4 dorpen had bezocht, Gumutuku, Doerian, Sosoei en Ditie, waarvan de bevolking zeer genegen scheen goeroes te ontvangen, doch de vrees te kennen gaven dat de goeroes door de Modole's zouden worden vermoord. Er wordt br. Ellen weder op het hart gedrukt, dat hij ernstige pogingen moet doen om met de Modole's zelf in aanraking te komen, hen te bezoeken en te laten bezoeken, opdat zij hun schuwheid voor de Zending en de goeroes verliezen en bekend worden met hun goede bedoelingen, daar hun vrees en vijandschap voortvloeit uit opzettelijk onder hen door de Islamieten verspreide verkeerde gegevens, die slechts kunnen worden weggenomen door herhaalde bezoeken en vriendelijke omgang.

Ook vertrouwde en bezadigde goeroes zou hij op bezoek kunnen zenden en voorts 3 kwekelingen van br. Maan, die ter zijner beschikking komen, verder onderwijzen vooral in de taal van het land, opdat wanneer een zending onder deze stammen genoegzaam voorbereid is en er een zending voor uitkomt (hetgeen noodzakelijk is daar de goeroes te bevreesd zouden zijn om zich daar alleen te vestigen en zij ten tweede ook in gemakkelijk ontstaande verwikkelingen, het nodige geestige zouden missen,) deze alvast goed voorbereide helpers vinden om dit arbeidsveld te bezetten. Daartoe zouden die kwekelingen ook zelf aan eventuele reizen van br. Ellen en goeroes naar de Modole's en Toegoetils moeten deelnemen. Br. Ellen is bereid om te doen in dezen wat in zijn vermogen is, maar wijst er op dat zijn overigens uitgebreide arbeid in de Kaubaaï hem daarvoor niet veel tijd laat.

HUISBOUW BR. ELLEN

Op de conferentie in mei jl. werd br. Ellen gemachtigd om een plaats te zoeken voor een huis en materialen voor huisbouw bijeen te brengen. Hij bericht nu dat hij een plaats gevonden heeft te Pupupi, die reeds heeft laten openhakken en er een put heeft laten graven. Hij heeft ook reeds genoeg materiaal bijeen om met de huisbouw te beginnen, hetgeen hij nu ook wil doen, omdat hij onverwacht in de gelegenheid gekomen is om een chinees te contracteren die nog 3 Chinese timmerlieden van Ternate zal aanwerven en die de huisbouw aannemen in daghuur. Hij dacht jl. mei, dat hij eerst het volgende jaar aan die huisbouw zou kunnen

beginnen; voor hem werd dus op de begroting van 1906 uitgetrokken voor huisbouw een bedrag van fl. 3000.-. Daar hij nu echter dit jaar reeds begint, wenst hij in 1905 reeds voor een deel over deze gelden te beschikken, en dit kan zonder enig bezwaar beschikt worden daar, vanwege de overschotten in kas bij sommige broeders en het afwezig zijn van br. Fortgens, dit jaar fl. 3000 minder is aangevraagd dan voor de begroting van 1905 was toegestaan, zodat er nog gelden bij de agent te Ternate beschikbaar moeten zijn. Hij heeft bij de agent reeds fl. 500 opgenomen en nog fl. 1000 zijn voor hem door de agent p.m. aangevraagd.

MAATREGELEN OMTRENT SIDANGOLI

De laatste brief van br. Fortgens meldt, dat de dokter beslist heeft, indien over 2 maanden nog niet alle verschijnselen van ber-beri verdwenen zijn, hij zal moeten repariëren. De doktoren Scheurer en van Marle hadden hem gezegd dat hij zich aan de uitspraken van zijn eigen dokter moest houden, maar gaven hem hoop dat hij over 2 maanden wel hersteld zal zijn, daar zij hem zeer vooruit gegaan vonden. Wij hebben echter het gevoel dat br. Fortgens niet terug zal komen, daar dr lijkles (?) ook al een vorige keer heeft gezinspeeld op noodzakelijkheid van repariëren. In alle geval, Sidangoli staat nu reeds plus minus 10 maanden open en hoewel br. Fortgens totnogtoe rapporten ontving van en instructies uitgaaf aan zijn beide goeroes, daar vindt de conferentie het nodig daar polshoogte genomen worde en nemen de brs. Hueting en Ellen dus op zich, de eerste om zich met de goeroe van Tabalo (bij de monding van de Iboe rivier), de laatste om zich met de goeroe van Sidangoli in contact te stellen.

REGELING VAN DE MET DE HOOFDEN EN GOEROES TE HOUDEN VERGADERING

Door de brs. Hueting en van Baarda zijn de besluiten op de vorige conferentie met hoofden en goeroes aangaande de adat genomen en nagezien, geregeld, hier en daar wat vermeerderd en nieuwe vragen ingevoegd, hetgeen zij deden in de week voor deze bijeenkomst. Het geheel zal nu nog eenmaal behandeld worden met de vergaderde hoofden, artikel voor artikel worden behandeld en vastgesteld om daarna door hen met hun handtekening bekrachtigd te worden als aangenomen adat voor de rechtspraak onder de christenen op Halmahera. De nieuwe commandant heeft beloofd dat hij van een zodanig opgesteld reglement gebruik wil maken en er zich bij de rechtspraak (in zaken van christenen met christenen onderling) aan wil houden.

Daar de hoofden nog niet bijeen waren werd dinsdag 17 oktober des middags begonnen met de vergadering van de goeroes onderlinge bespreking, die op de conferentie van mei daarvoor vastgesteld was.

1. Hoe moet de orde op school gehandhaafd worden?
2. Hoe moet aan de kinderen het rekenen geleerd worden?
3. Hoe moeten de goeroes school houden met de kleine kinderen, zodat die gaarne naar school komen?
4. Hoe en wanneer moet er bij zieken gebeden worden?
5. Hoe moet de catechisatie worden ingericht?
6. Wat is bij de heidenen de beweegreden voor hun godsdienst?

De beide eerste vragen waren gegeven aan twee der goeroes uit Kau: de twee volgende aan twee goeroes uit het Toboese, de vijfde aan een goeroe uit het Lolodase en de laatste aan een goeroe uit Ngahi om een opstel te schrijven en daar mede het onderwerp ter bespreking in te leiden. Allen hadden aan hun opdracht voldaan. Dinsdag de 17^e des middags werd het eerste onderwerp ingeleid door goeroe Mangoli van Djati, successievelijk door de goeroes Lopulang, Souhoka en D. Tamaela en vrijdags ochtends de beide laatste vragen; nummer 5 door goeroe Matulata en no 6 door goeroe Ipol. Over het algemeen waren de inleiders niet precies bij hun onderwerp gebleven of hadden er veel bijgehaald wat niet ter zake diende; alleen de inleiders van vraag 3 hadden zich goed aan zijn onderwerp gehouden. Na voorlezing van de opstellen werd er aan andere goeroes gelegenheid gegeven opmerkingen te maken en vragen te stellen, waarop door de afleider zo goed mogelijk werd geantwoord. Ook hierbij dwaalde men wel eens van het onderwerp af, maar de voorzitter wist het debat dan weer in de rechte baan te brengen en gaf ten slotte zijn mening over het onderwerp te kennen, zodat over het algemeen de bijeenkomsten leerrijk waren. Voor een eerste poging in deze richting mochten deze vergaderingen met de goeroes tamelijk wel geslaagd genoemd worden.

De hoofden waren trouw opgekomen. Uit het Kau'se ontbraken er enigen: het hoofd van het Lodase was nog niet geheel hersteld van een zware ziekte, maar we hadden toch een oudste uit Asimiro ter vertegenwoordiging. Uit de afdeling van br. Voorham was niemand verschenen; men volgde daar het voorbeeld van de zendeling. Ook uit het Sidangoliese en Iboese was er geen vertegenwoordiger. Br. Fortgens had ons alle hoop gegeven dat hij begin september zou wedergekeerd zijn van Java. Helaas hoorden we dat hij deze zijn hoop teleurgesteld was zodat we zijn goeroes en hoofden niet meer aan konden schrijven.

Met de goeroes en hoofden vergaderden wij des Woensdags en donderdagmorgen. We konden al de vroeger omtrent de adat gestelde artikelen nog eens met hen doorlopen. Hier en daar werd wat veranderd of toegevoegd en tenslotte het geheel door de aanwezigen getekend, terwijl het de afwezigen nog ter tekening zal toegezonden worden, daar zij vroeger bij de besprekingen en beraadslagingen over deze adat regelen tegenwoordig waren.

Een vertaling van de nu voor de christenen op Halmahera vastgestelde adat regelen zal u worden toegezonden.

De vrijdagmiddag besteedden wij aan het vaststellen der notulen en aan het maken van een afschrift, ieder voor zich daarvan, waarna deze conferentie gesloten werd met gebed.

Lobelo 20 oktober 1905

W.T.A. Hueting
M.J. van Baarda